

Εφαρμογή της Ορθής Κτηνοτροφικής Πρακτικής σε εκτροφές ζώων

Εισαγωγή

Η δραστηριότητα που σχετίζεται με την εκτροφή ζώων διέπεται από κανόνες και πρακτικές που βρίσκουν καθολική εφαρμογή ανεξαρτήτως του τύπου εκτροφής, του είδους των εκτρεφόμενων ζώων και του μεγέθους της εκμετάλλευσης. Η Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική ως έννοια ποιότητας, θέτει κάτω από ένα ενιαίο πλαίσιο τις δράσεις που λαμβάνουν χώρα σε μια εκμετάλλευση εκτροφής ζώων, θεσμοθετώντας ένα πρότυπο διαχείρισης, ως βάση, για διασφάλιση προτύπου ποιότητας κατά την δραστηριότητα της εκτροφής ζώων. Απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε κτηνοτροφική εκμετάλλευση που επιδιώκει την ένταξή της στο πιο πάνω πλαίσιο είναι η επιθυμία της τελευταίας να βελτιώνεται ως προς:

- ✓ την συμμόρφωσή της με την ισχύουσα νομοθεσία,
- ✓ τις απαιτήσεις των πελατών της,
- ✓ το σεβασμό των 5 ελευθεριών¹ που αποτελούν τους κύριους εκφραστές της ευημερίας, καθ' όλη την περίοδο που τα ζώα βρίσκονται υπό τη φροντίδα της.

Η Ορθή Κτηνοτροφική Πρακτική ως έννοια δεν υπάρχει θεσμοθετημένη σε νομοθεσία μέχρι τώρα. Η μόνη αναφορά σε νομοθετικά κείμενα υπάρχει στον Ευρωπαϊκό Κανονισμό (Ε.Ε. 854/2004) όπου καταγράφεται ως έννοια, στην θεωρητική κατάρτιση των επίσημων βοηθών Κτηνιάτρων. Σημειώνεται παράλληλα ότι οι βασικές αρχές της, περιγράφονται σε σχετικό οδηγό των ΟΙΕ και FAO (Guide to good farming practices for animal production food safety). Η ανάλυση των επί μέρους απαιτήσεων που προκύπτουν κατά την εφαρμογή του συγκεκριμένου προτύπου, σχετίζονται με νομοθεσίες αλλά και πρακτικές που αφορούν:

- ✓ τα ζώα και τις ανάγκες τους για υγεία και ευημερία ως εκπεφρασμένες έννοιες για ελευθερία¹,
- ✓ Τα τρόφιμα, εφόσον τα ζώα προορίζονται τα ίδια ή τα παράγωγά τους για παραγωγή τροφίμων,
- ✓ Τους ανθρώπους που έρχονται με οποιοδήποτε τρόπο, σε επαφή με τα ζώα
- ✓ Τα κτηνιατρικά φάρμακα και την χρήση τους
- ✓ Το περιβάλλον,

Οι ευθύνες και αρμοδιότητες της διοίκησης της εκτροφής και του προσωπικού έναντι της δέσμευσης για εφαρμογή των κανόνων Ορθής Κτηνοτροφικής Πρακτικής ως Πολιτική Ποιότητας.

Στις εκμεταλλεύσεις που υπάρχει πρόθεση για εφαρμογή της Ορθής Κτηνοτροφικής Πρακτικής, θα πρέπει να εξασφαλίζεται ότι τόσο για τη διοίκηση όσο και για όλα τα μέλη του προσωπικού που εργάζεται στην κτηνοτροφική εκμετάλλευση ισχύουν τα κάτωθι:

A. Δέσμευση για συνεχή ενημέρωση και βελτίωση

- ✓ Πρέπει να αποτελεί μέριμνα των υπεύθυνων των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων η συνεχής παρακολούθηση της νομοθεσίας που αφορά τα θέματα της δραστηριότητάς τους και η συμμόρφωση της εκτροφής τους με τις εκάστοτε πρόνοιες της νομοθεσίας.
- ✓ Οι υπεύθυνοι των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων θα πρέπει να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να διατηρούνται καλές σχέσεις με τους επαγγελματίες συναδέλφους τους.
- ✓ Οι υπεύθυνοι των Κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων θα πρέπει να διατηρούν και να συνεχίζουν να καλλιεργούν την επαγγελματική τους γνώση και τις δεξιότητές τους. Παράλληλα, θα πρέπει να μεριμνούν ώστε το κάθε μέλος του προσωπικού που εργοδοτείται στην εκμετάλλευσή τους, να λαμβάνει επαρκώς και με οργανωμένο τρόπο την απαιτούμενη σύμφωνα με τα καθήκοντα της θέσης του εκπαίδευση.

¹ *Ελευθερία από την πείνα και τη δίψα.

*Ελευθερία από τον πόνο, τον τραυματισμό και την ασθένεια.

*Ελευθερία από το φόβο και τον κίνδυνο

*Ελευθερία να εκφραστεί η κανονική συμπεριφορά.

*Ελευθερία από την καταπόνηση.

Β. Δέσμευση αναφορικά με τους πελάτες

Όσα μέλη της κτηνοτροφικής επιχείρησης σχετίζονται με τους πελάτες της επιχείρησης θα πρέπει:

- ✓ να επιδιώκουν και να διατηρούν μια καλή σχέση μαζί τους.
- ✓ να κερδίζουν την εμπιστοσύνη τους μέσω της επικοινωνίας μαζί τους και της παροχής των σωστών πληροφοριών και τυχών υπηρεσιών που θα απαιτήσουν οι πελάτες.
- ✓ να σέβονται τις απόψεις τους και να προστατεύουν τα προσωπικά τους δεδομένα.
- ✓ να ανταποκρίνονται άμεσα, πλήρως και με αβρότητα στις εναντίον τους καταγγελίες και κριτική.
- ✓ να έχουν υπόψη τους ότι κάθε πελάτης τους έχει διαφορετικές ανάγκες.

Γ. Δέσμευση αναφορικά με την ευζωία/ ευημερία των εκτρεφόμενων ζώων:

- ✓ Θα πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να εξασφαλίζεται η ευζωία/ ευημερία των ζώων που βρίσκονται στη φροντίδα της εκτροφής. Όλες οι δραστηριότητες που εκτελούνται εντός εκτροφής και αφορούν άμεσα ή έμμεσα τα ζώα, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους πάντα τις πέντε ελευθερίες σύμφωνα με τις οποίες αξιολογείται η ευζωία των ζώων.
- ✓ Κάθε ένας που αποτελεί μέλος της κτηνοτροφικής επιχείρησης ανεξαρτήτως ιδιότητας ή βαθμίδας στην ιεραρχία της διοίκησης της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, οφείλει να συμπεριφέρεται στα ζώα που βρίσκονται υπό την φροντίδα της εκμετάλλευσης με τον προσήκοντα σεβασμό.

Δ. Δέσμευση αναφορικά με την υγεία των εκτρεφόμενων ζώων και βιοασφάλεια

- ✓ Η υγεία των ζώων αποτελεί μέλημα καθενός στην εκτροφή.
- ✓ Λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για αποτροπή της εισόδου παθογόνων παραγόντων στο χώρο εκτροφής.
- ✓ Η καταγραφή διαφοροποιήσεων στην συμπεριφορά των ζώων και η ενημέρωση του κτηνίατρου της εκμετάλλευσης, είναι βασικό στοιχείο για τον έγκαιρο εντοπισμό της ασθένειας.
- ✓ Θα πρέπει να γίνει κοινή συνείδηση όλων των εμπλεκόμενων στην εκτροφή ότι η περιφρούρηση της υγείας των ζώων εξασφαλίζεται μέσα από πρωτόκολλα που σχετίζονται με δραστηριότητες
 - Διαχωρισμού (ζώων, εργασιών, μετακινήσεων)
 - Καθαρισμού
 - Απολυμάνσεων
- ✓ η ετοιμασία εγχειριδίου τυποποιημένων ενεργειών (στα πλαίσια ενός contingency planning) σε περίπτωση που ενσκήψει ασθένεια εντός της εκτροφής. Όλα τα μέλη του προσωπικού θα πρέπει να είναι ενήμερα για τις ενέργειες αυτές.

Ε. Δέσμευση σχετικά με τη χρήση των κτηνιατρικών φαρμακευτικών προϊόντων

Όλο το ανθρώπινο δυναμικό που αποτελεί το προσωπικό της εκτροφής θα πρέπει να κατανοεί πλήρως και να συμμορφώνεται με τις νομικές υποχρεώσεις που αφορούν τα φαρμακευτικά προϊόντα από τη συνταγογράφηση, την ασφαλή φύλαξη, τη χρήση, την προμήθεια μέχρι και τη διάθεσή τους στα ζώα. Παράλληλα είναι ευθύνη του Κτηνίατρου της εκτροφής η εφαρμογή των γενικών αρχών και απαιτήσεων της Φαρμακοεπαγρύπνησης στην εκτροφή. Αυτές περιλαμβάνουν:

- ✓ Την αναφορά του οποιουδήποτε προβλήματος εντοπιστεί στην εκτροφή, στον κάτοχο της άδειας κυκλοφορίας του σκευάσματος ή/και στην αρμόδια αρχή το αργότερο 15 ημέρες μετά την εμφάνισή του.
- ✓ Στοιχεία που αφορούν την επικοινωνία με τους κατόχους άδειας κυκλοφορίας των Κτηνιατρικών Φαρμάκων που χρησιμοποιούνται στην Εκτροφή καθώς και στοιχεία για επικοινωνία με τις αρμόδιες αρχές.
- ✓ Την παροχή τυχών επιπλέον λεπτομερειών σχετικά με τις ανεπιθύμητες αντιδράσεις.

ΣΤ. Δέσμευση αναφορικά με τη Δημόσια Υγεία

- ✓ Όλοι οι Υπεύθυνοι Κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, οφείλουν να συνειδητοποιούν τις ευθύνες που συνεπάγεται η δραστηριότητά τους έναντι της Δημόσιας Υγείας. Συνεπώς λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να ελαχιστοποιείται η πιθανότητα έκθεσης του κοινού σε κινδύνους προερχόμενους από τα εκτρεφόμενα στην εκτροφή ζώα, προϊόντα ή/και απόβλητα. Οι υπεύθυνοι των εκτροφών προσδιορίζουν, αξιολογούν, καταγράφουν και ελέγχουν συστηματικά παράγοντες που προκαλούν ζωοανθρωπονόσους, τροφοδηλητηριάσεις, μικροβιοαντοχή και μολύνσεις (βιολογικοί και χημικοί παράγοντες) ή την παρουσία καταλοίπων σύνθετων χημικών ουσιών σε ζώα που προορίζονται για παραγωγή τροφίμων.
- ✓ Ειδικά, όσοι σχετίζονται με την εκτροφή ζώων, που προορίζονται για παραγωγή τροφίμων, οφείλουν να είναι ειλικρινείς και ανοικτοί σε έλεγχο, από τις Αρμόδιες Αρχές και τους λοιπούς φορείς που δραστηριοποιούνται σε ελέγχους εκ μέρους του κοινωνικού συνόλου.

Ζ. Κτηνοτροφική εκμετάλλευση και περιβάλλον

Είναι ευθύνη των υπεύθυνων των Κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων να θεσμοθετούν και να επιβλέπουν την εφαρμογή κανόνων και πρακτικών που αποτρέπουν ή μειώνουν στο ελάχιστο δυνατό βαθμό τη μόλυνση του περιβάλλοντος, μέσω της αποφυγής δημιουργίας αποβλήτων, της ανακύκλωσης, της χρήσης επαναχρησιμοποιούμενων ειδών-αντικειμένων όπου είναι δυνατόν και της ορθής διάθεσης-διαχείρισης των αποβλήτων.

- ✓ Πρέπει να προσπαθούν να μειώνουν την περιβαλλοντική μόλυνση με τη λελογισμένη χρήση απολυμαντικών, φαρμακευτικών και άλλων χημικών ουσιών καθώς και να απορρίπτουν τα κτηνιατρικά απόβλητα κατά τρόπο ασφαλή.
- ✓ Πρέπει να διαχειρίζονται τα ζωικά υποπροϊόντα και απόβλητα (συμπεριλαμβανομένων των κοπριών και των νεκρών ζώων), που παράγονται στις εγκαταστάσεις τους, σύμφωνα με την νομοθεσία.
- ✓ Πρέπει να οργανώνουν εγκαταστάσεις-τρόπους για την χωριστή συλλογή των διαφορετικών τύπων αποβλήτων, (κτηνοτροφικά, κτηνιατρικά, οικιακά κλπ) έτσι ώστε αυτά να μπορούν να σταλούν στα αντίστοιχα σημεία μεταποίησης ή ανακύκλωσης.
- ✓ Πρέπει να επιδιώκουν να είναι «περιβαλλοντικά υπεύθυνοι» εξοικονομώντας ενέργεια και ύδωρ.

Η. Τοποθεσία εγκατάστασης των κτηνοτροφικών υποστατικών

Είναι απαραίτητη προϋπόθεση ομαλής λειτουργίας της εκμετάλλευσης η εξ αρχής χωροθέτησή της σε τοποθεσία που συνάδει με τις πρόνοιες της νομοθεσίας και τις υποδείξεις των Αρμόδιων Αρχών. Στις προϋποθέσεις περιλαμβάνεται και η μέριμνα για επιλογή τοποθεσίας με περιορισμένους κατά το δυνατό κινδύνους που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την υγεία ή/ και την ευημερία των ζώων. Ειδικότερα, κατά την επιλογή της τοποθεσίας εγκατάστασης λαμβάνονται υπόψη στοιχεία που αφορούν:

- ✓ Αποστάσεις από άλλες ομοειδής εγκαταστάσεις (κτηνοτροφικές μονάδες)
- ✓ Αποστάσεις από εγκαταστάσεις που δραστηριοποιούνται με ζώα και τα προϊόντα τους εργασίες (όπως σφαγεία, γαλακτοκομεία, εγκαταστάσεις επεξεργασίας ζωικών υποπροϊόντων, βυρσοδεψεία κλπ).
- ✓ Το έδαφος, για περιπτώσεις που στην ευρύτερη περιοχή εναποτίθενται σκουπίδια ή υποπροϊόντα ανακύκλωσης ή ραδιενεργά κατάλοιπα,
- ✓ Αποστάσεις από οδικές αρτηρίες πυκνής κυκλοφορίας
- ✓ Αποστάσεις από μεγάλες συλλογές ύδατος όπως λίμνες, έλη, ποτάμια κλπ.
- ✓ Αποστάσεις από ιδιαίτερα οχληρές εγκαταστάσεις (όπως αεροδρόμια, λατομεία κλπ)
- ✓ Προϋποθέσεις σχετικές με τα χαρακτηριστικά του εδάφους για υποστήριξη των εργασιών ανέγερσης υποστατικών (μακριά από κατολισθήσεις, σεισμογενείς περιοχές, κοντά σε παράκτιες περιοχές με έντονη παλιρροιακή δραστηριότητα κλπ).
- ✓ Προϋποθέσεις που αφορούν τη δυνατότητα μελλοντικής επέκτασης των υποστατικών
- ✓ Προϋποθέσεις που αφορούν τη δυνατότητα εφαρμογής αποτελεσματικών μεθόδων καθαρισμού και απολύμανσης των εκτρεφόμενων ζώων.
- ✓ Προϋποθέσεις που αφορούν τη δυνατότητα οδικής πρόσβασης προς τα υποστατικά.

Θ. Σχέσεις νομικής ευθύνης μεταξύ ιδιοκτητών και προσωπικού της εκτροφής και λοιπές ευθύνες των ιδιοκτητών της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης.

- ✓ Οι υπεύθυνοι των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων θα πρέπει να εφαρμόζουν τη σχετική νομοθεσία που αφορά τους εργοδότες, τους εργαζομένους και τους ιδιοκτήτες επιχειρήσεων.
- ✓ Όλο το προσωπικό που απασχολείται με τις δραστηριότητες της εκμετάλλευσης θα πρέπει να διαθέτει ασφάλεια που παρέχει κάλυψη για θέματα νομικής ευθύνης.
- ✓ Οι ιδιοκτήτες των κτηνοτροφικών επιχειρήσεων θα πρέπει να ενθαρρύνουν και να εξασφαλίζουν τη συνεχή βελτίωση των επαγγελματικών ή/και τεχνικών γνώσεων και των δεξιοτήτων του προσωπικού τους.
- ✓ Οι υπεύθυνοι των Κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων θα πρέπει να εξασφαλίζουν την ασφάλεια, την υγεία και ευημερία των υπαλλήλων, των επισκεπτών και του λοιπού προσωπικού που έρχεται σε επαφή με τις εγκαταστάσεις εκτροφής των ζώων, και τα ζώα, για θέματα που αφορούν:
 - Το σωστό χειρισμό των ζώων (για αποφυγή επίθεσης από τα εκτρεφόμενα ζώα) κατά την εκτέλεση εργασιών που απαιτούν άμεση επαφή μαζί με τα ζώα.
 - Χειρωνακτικές εργασίες (ανύψωση εξοπλισμού).
 - Ολισθήσεις, παραπατήματα και πτώσεις (προστασία από υγρά πατώματα, ανώμαλες επιφάνειες, σκαλοπάτια κ.λπ.).
 - Πυρασφάλεια, (χειρισμός εύφλεκτων ουσιών, πυρκαγιά και κίνδυνος ηλεκτροπληξίας).
 - Επαγγελματικό εξοπλισμό (κατάλληλη χρήση του, επίγνωση κινδύνου).
 - Επικίνδυνες-βλαβερές ουσίες (φαρμακευτικά, απολυμαντικά και λοιπά επικίνδυνα προϊόντα).
 - Επαγγελματικές ασθένειες.
- ✓ Η αποτελεσματική προστασία του προσωπικού στην εκμετάλλευση εξασφαλίζεται μέσω:
 - Ασφαλούς κατασκευής των εγκαταστάσεων εκτροφής των ζώων.
 - Εκπαίδευσης στην ασφάλεια και την υγεία στην εργασία.
 - Παρουσίας κιβωτίου πρώτων βοηθειών στο χώρο εργασίας σε σημείο άμεσα προσβάσιμο από το προσωπικό.
 - Εξάσκησης του προσωπικού σε διαδικασίες εκκένωσης των χώρων σε περίπτωση πυρκαγιάς.
 - Παροχής προστατευτικού ρουχισμού όπου αυτός απαιτείται για την προσωπική ασφάλεια.
 - Έγκαιρης και επαρκούς ενημέρωσης για οποιοδήποτε πιθανό κίνδυνο είναι δυνατό να διατρέξει κάποιος που έρχεται σε επαφή με τις εγκαταστάσεις και τα ζώα εκτροφής, συμπεριλαμβανομένων των επισκεπτών και του λοιπού προσωπικού.

Οφέλη από την εφαρμογή της Ορθή Κτηνοτροφικής Πρακτικής στα πλαίσια ενός συστήματος Διαχείρισης Ποιότητας σε μια κτηνοτροφική εκμετάλλευση

Η πιστοποίηση μιας εκμετάλλευσης στην οποία εφαρμόζονται διαδικασίες Ορθής Κτηνοτροφικής Πρακτικής, μπορεί να βοηθήσει την εκμετάλλευση:

- ✓ Να μειώσει σταδιακά το λειτουργικό κόστος της εξοικονομώντας παράλληλα πόρους.
- ✓ Στην καλύτερη **εσωτερική οργάνωσή** της και στον πληρέστερο αυτοέλεγχο της λειτουργίας της.
- ✓ Να πετύχει καλύτερη εμπορευσιμότητα των παραγόμενων από αυτήν ζώων και προϊόντων τους κάτω από ένα ενιαίο σήμα ποιότητας το οποίο θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τους υπόλοιπους χρήστες των ζώων ή των προϊόντων στην αλυσίδα εμπορίας τους.
- ✓ Να εκτελεί έγκαιρα διορθωτικές ενέργειες όταν αυτές απαιτούνται .
- ✓ Να οργανώσει με τρόπο συστηματικό τις εργασίες της, να βελτιώσει την ικανοποίηση των πελατών της και να την κατευθύνει ώστε:
 - Να αναλύει τις απαιτήσεις των πελατών της
 - Να καθορίσει και να ελέγξει τις δραστηριότητές της, οι οποίες συμβάλλουν στην παραγωγή ζώων που είναι αποδεκτά και ικανοποιητικά για τους πελάτες της, σύμφωνα με τις πρόνοιες της νομοθεσίας.

Με βάση τα πιο πάνω γίνεται εύκολα κατανοητή η ανάγκη για υιοθέτηση διαδικασιών και πρακτικών τέτοιων, εκ μέρους των ιδιοκτητών κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, που θα τους βοηθήσουν μεσοπρόθεσμα στο να εντάξουν όλες τις δραστηριότητές τους στην εκτροφή, κάτω από ένα ενιαίο πλαίσιο λειτουργίας. Αυτό με τη σειρά του θα οδηγήσει τελικά στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων το οποίο τελικά μεταφράζεται σε ζώα υγιή, τα οποία έχουν εκτραφεί σε συνθήκες Ευζωίας/Ευημερίας κατάλληλα για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των πελατών τους.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Guide to good farming practices for animal production food safety OIE, Rome, 2009
- Guide to good dairy farming practice, INTERNATIONAL DAIRY FEDERATION FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS Rome, 2004
- The five freedoms: Farm Animal Welfare Council "Press Statement" 1979-12-05.
- ASSOCIAZIONE ITALIANA ALLEVATORI, (2010) Manuale di corretta prassi igienica per gli allevamenti cunicoli, AI SENSI DEI REGG. CE 178/02 E 852/2004
- Εγχειρίδιο Ορθής Κτηνοτροφικής Πρακτικής για εκτροφές κουνελιών Αντώνη Δημητρίου, Λευκωσία, 2014
- Κώδικας Ορθής Κτηνιατρικής Πρακτικής, Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Κτηνιάτρων (FVE), 2006
- ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 854/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον καθορισμό ειδικών διατάξεων για την οργάνωση των επίσημων ελέγχων στα προϊόντα ζωικής προέλευσης που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο